

Dalibor Skoupil

Japonský občasník

● — pointa

Japonský občasník

Vyšlo také v tištěné verzi

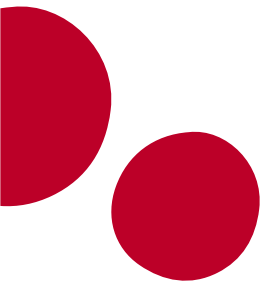
Objednat můžete na
www.pointa.cz
www.albatrosmedia.cz

● ■ pointa

Dalibor Skoupil
Japonský občasník – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Japonský občasník

Dalibor Skoupil

Praha 2022

Pointa

Obsah

Pár slov úvodem	9
Za zrcadlo	19
Kdo by neznal nihonium!	35
U kadeřnice	59
Na fotbale	67
Na střeše Japonska	83
Tokiem v ranní špičce	97
Kurisumasu	105
Cyklistika pod horou Fudži	119
Hanami	139
Sto vteřin v Ósace	175
O Nagasaki a cúringu	189
Na sumó	201
O specifikách japonštiny	211
O souostroví mezi nebem a peklem	223
Ju	239
Cestou necestou domů	247
Pár slov na závěr	257

Tuto knihu bych chtěl věnovat svojí mamce, která patřila k adresátům Japonského občasníku, ale která se jeho knižního vydání naneštěstí nedožila. Celý život přitom patřila k vášnivým čtenářům a pohled na ni, jak sedí ve svém obýváčku, srká kávičku a čte zrovna moji knížku, by byl vpravdě k nezaplacení.

Sir Isaac Newton, zakladatel klasické mechaniky, kdysi údajně pravil: „Jestliže jsem dohlédl dál než ostatní, pak to bylo tím, že jsem stál na ramenou obrů.“ Smím-li použít tento citát, pak si dovoluju tvrdit, že moje mamka pro mě byla tím pomyslným obrem, na jehož ramenou jsem stál a s jehož pomocí jsem mohl dosahovat výšin.

Za svou péči, podporu a lásku si zaslouží mé nekonečné díky!

*Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mě motivovali
k přetvoření e-mailových pozdravů do knižní podoby.*

Děkuji také všem, kteří ve sbírce knihu podpořili.

*Jmenovitě pak děkuji **Danielu Slobodovi**
a **Lubomíru Slámovi** za jejich finanční příspěvky.*

Pár slov úvodem

はじめに

Co se vám vybaví, když se řekne Japonsko? Vám, kteří nejste kovanými japanology, zanícenými fanoušky *anime* a ani přeborníky v aranžování květin *ikebana*? Vyplouvá toho na povrch vaší mysli málo? Zatraceně málo? Pak jste asi jako já před několika lety, než jsem se do Japonska poprvé vypravil. Vše, co jsem tehdy o Japonsku věděl, by se dalo shrnout hesly jako rychlé vlaky, elektronika, rýže. Také jsem si jako básničku ze školy pamatoval Hokkaido-Honšú-Šikoku-Kjúšú, tedy názvy čtyř největších ostrovů. Věděl jsem, že hlavní město se nazývá Tokio, v češtině prazvláštne zapisované s měkkým *i*, prý jsme to odkoukali od Germánů, a že někde poblíž něj se určitě tyčí i bájná hora Fudži. Tím však byly mé znalosti japonských reálií vyčerpané. Buď jsme se ve škole při hodinách zeměpisu a dějepisu nic víc neučili, anebo jsem nedával pozor. Anebo obé. Zřejmou výhodou absence téměř jakýchkoliv znalostí ale je, že člověk může začít poznávat nové téma od začátku, nemusí vynakládat nemalé úsilí při narovnávání pokroucených znalostí a ani se zbavovat zlovyků. Stejně tak nemá klapky na očích, které by mu bránily pohlédnout do míst vymykajících se jeho dávno nabytým přesvědčením.

Z tohoto pohledu vidím svou předchozí nepolíbenost Japonskem po všech směrech jako výrazný klad.

Necháme-li promluvit řeč čísel, je Japonsko se svými více než sto dvaceti miliony obyvatel, z nichž téměř třetina žije v aglomeraci Tokia, jedenáctou nejlidnatější zemí světa a rozkládá se na téměř sedmi tisících ostrovů v Tichém oceánu s celkovou plochou asi 380 tisíc kilometrů čtverečních. Pokud vydělíme počet obyvatel výměrou země, dostaneme číslo odpovídající hustotě zalidnění, a dozvíme se tak, že na jednom kilometru čtverečním v Japonsku žije přibližně 334 lidí (což je téměř trojnásobek hodnoty populační hustoty České republiky, která činí asi 135 obyvatel na kilometr čtvereční). Ve skutečnosti však musíme vzít v potaz, že velká část japonského souostroví je hornatá, a tudíž nevhodná k osídlení a velká většina dnešní japonské populace žije ve městech, rozkládajících se v nemnoha nížinách. Tyto skutečnosti ještě dále navyšují už tak vysoké číslo průměrné hustoty zalidnění, jelikož v horách těžko najdete živáčka. Ptáte-li se po údajích populační hustoty japonských měst, pak se dostáváme k údajům o řád vyšším: v Tokiu žije více než šest tisíc lidí na jednom kilometru čtverečním a ve Fukuoce, druhém japonském městě, kde jsem strávil delší dobu, a nejlidnatějším městě ostrova Kjúšú, je na jednom kilometru čtverečním jen o asi patnáct set lidí méně než v Tokiu. Hustota zalidnění matky měst Prahy je potom méně než poloviční ve srovnání s Tokiem. Přitom před mým odletem do Tokia mi dlouhou dobu i Praha připadala jako neuchopitelně obří velkoměsto,

ve kterém se lidé na chodnících tu a tam zjevují jen tak. Jinak jsem si totiž jejich množství vysvětlit nedokázal. Zatímco po návratu už dokážu vstřebat ten ohromný počet lidí v Praze, aglomerace Tokia na mě stále působí jako z jiného vesmíru. Abyste si dokázali představit, o čem je řeč, je to podobné, jako byste na plochu o něco menší, než zaujímá Morava, nastěhovali všechny Čechy, Rakušany, Švýcary a Maďary. Tohle je Tokio! A to ještě považte, že hustotu zalidnění Tokia kazí několik titěrných ostrůvků v mořích Pacifiku, z nichž některé jsou od japonské pevniny, pokud tak vůbec lze nějakou část japonského souostroví nazvat, vzdálené i více než tisíc kilometrů a které jsou pochopitelně zalidněné velmi málo.

Myslím si, že se velmi dobře ví, jak je japonská populace silně homogenní - až 98 procent populace tvoří etničtí Japonci, což ztěžuje, téměř až znemožňuje cizincům v Japonsku takřkajíc zapadnout. Cizinci zkrátka v Japonsku vyčnívají vždy a všude, a to i když to nejsou zrovna blondáci, zrci anebo dvoumetroví čahouni. V Japonsku se mimochodem z člověka stane čahoun i s metrem sedmdesát šest. Něco o tom vím, vždyť nikde jinde jsem tak dobře neviděl při koncertech na pódium jako právě v Japonsku. Nejvíce však cizinci vyčnívají mimo velká města, kde místní nejsou příliš zvyklí potkávat jiné než japonské tváře. Jednou mi povídal kamarád cizinec, kterak na jedné železniční stanici potkal matku s malou holčičkou, a jakmile ho matka spatřila, začala schovávat dcerku za sebe a říkala jí přitom: „*Abunai, gaidžin!*“ Pozor, cizinec!“

Krátké povídky na dalších stranách této knihy shrnují to nejzajímavější z mého dvouletého pobytu v Japonsku, který jsem rovným dílem strávil na předměstích bláznivě velkého Tokia a mnohem poklidnější Fukuoky, byť i ta je více než milionovým velkoměstem. Tento pobyt však nebyl mou první návštěvou japonského souostroví. Již v letech 2012, 2013, 2014 a 2015 jsem se pracovníčně na krátkou dobu ocitl na největším japonském ostrově Honšú.

Hned má první návštěva Japonska se nesla ve znamení nejrůznějších překvapení, nedorozumění, či přímo šoků. Ještě dnes si živě vzpomínám na své zděšení, když jsem poprvé vkročil na japonskou půdu a spatřil zástupy lidí s bílými rouškami na obličejích. Blesklo mi hlavou, že jsem určitě ve špatnou chvíli na špatném místě a pravděpodobně jsem si před odletem zapomněl přečíst nejnovější zprávy o postupující epidemii nové záhadné nemoci v jihovýchodní Asii. Posléze jsem se však dovtípil, že obličejová rouška ke dnešnímu Japonsku patří asi stejně jako čajový obřad, a není se tak třeba vzrušovat. Ano, správně jste se dovtípili, že tato moje zkušenost patří do doby před příchodem nového koronaviru, jež však spíše předchází pověst a který svět i se svými nově nabytými bratry, tu s tím jihoafrickým, tu s tím britským, obíhá už nějaký čas.

Rozhodně nevšední byla tehdy také komunikace s řidičem taxíku, který nás, tedy mě a mou kolegyni, jen o pár chviliek později převážel ze železniční stanice jednoho malého městečka do našeho hotelu. Vzhledem k tomu, že jsme tehdy

japonsky uměli jenom poděkovat a podobně detailní byla pravděpodobně i znalost angličtiny dotčeného mistra volantu, museli jsme se uchýlit k pomoci vcelku netradiční. Od organizátorů školy fyziky, které jsme se tehdy účastnili, jsme dostali dokument s předtištěnými japonskými sděleními a jejich anglickými ekvivalenty. Stačilo tedy jen zabodnout prst do příslušné změti rozsypaného čaje a po krátké chvíli jsme se ocitli před hotelem a mohli použít nacvičené *arigató*.

Jelikož se škola fyziky, jíž jsme se účastnili, konala v únoru, zaskočilo mě tehdy mimo jiné i nepříjemné chladno. Nemám ale na mysli venkovní teploty, na ty jsme z našich zeměpisných šířek a délek v únoru zvyklí, a tak jsem s sebou rukavice i šálu měl. Mám na mysli teploty uvnitř budov. Předtím než jsem poprvé ulehl ke spánku na japonské půdě, jsem se rozhodl ve svém hotelovém pokoji vypnout hučící klimatizaci. Přece jen mám raději ticho a při jakémkoliv hluku se mi usíná o poznání hůře. Výsledkem bylo to, že jsem se jen o několik hodin později probudil do tmy noci se zmrzlým nosem. Tehdy mi poprvé došlo, že klimatizace může sloužit i k výhřevu místnosti. A až mnohem později mi došlo, že pro Japonce je docela normální mít na sobě mnoho vrstev oblečení, nehledě na to, jestli jsou zrovna venku, nebo uvnitř. A když jsem na začátku svého dlouhodobého pobytu zkraje dubna, kdy ještě rána bývají docela studená, shledal, že jedinou, byť základními fyzikálními principy k neúspěchu odsouzenou metodou vytápění obydlí je vhánění teplého vzduchu klimatizací, která je umístěna pod stropem místnosti, poprvé ve

svém životě jsem si uvědomil, jak nesamozřejmou věcí je radiátor pod oknem. Jediné místo v Japonsku, kde jsem radiátory pod okny ke své neskonalé radosti našel, je Hokkaido, nejsevernější z velkých japonských ostrovů.

Jinými slovy mi malinko hrálo do karet to, že moje dvouletá stáž nebyla hned mým prvním pobytem v Japonsku, takže s nějakými zdejšími abnormalitami (tedy z pohledu Středoevropana) už jsem byl dobře obeznámen. V praxi to například znamenalo, že už jsem si nepotřeboval fotit japonské ultramoderní toalety s nepřeberným množstvím tlačítek (neb jsem tak učinil už mnohokrát předtím), že jsem si při jídle, jako někteří jiní návštěvníci, nestrkal hůlky do nosu (ne že bych to někdy vůbec dělal!) a že jsem se ani nepokoušel při společném stolování pozřít kdejaký plod moře, který Japonci považují za specialitu.

Jak praví stará lidová moudrost, člověk míní a pánbůh mění. Anebo snad raději páni bohové, když v japonském náboženském systému šintoismu existuje bohů přehršel? Vždy jsem si přál strávit nějaký čas v zahraničí, ovšem nedá se říci, že bych hořel touhou podívat se do daleké Asie, tím spíše do Japonska, i dnes stále ještě nejen geograficky izolovaného od zbytku světa. Když jsem se dal na studia fyziky, začalo mi být jasné, že za hranice naší malé středoevropské zemičky se jistě podívám, vždyť někteří mí spolužáci jadernou fyziku nazývali levnou cestovkou. Po krátkodobých zahraničních pobytech v řádech dnů, jež mimochodem měly zásadní vliv na pozdější vznik dlouhých mailových pozdravů,

které jsem označoval jako *Japonské občasníky* a které se staly zárodkem této knihy, jsem se koncem svých doktorských studií chtěl nechtěl musel začít rozmýšlet, kterým směrem překročit českou státní hranici. Paradoxně jsem pak tuto neviditelnou čáru při cestě na východ překračoval směrem na západ, ale v životě bývá všechno různě zašmodrchané a hledat v tom řád může jenom neřád. Neviditelná, zato však citlivě působící ruka osudu tuto při myšlenek ovlivnila tím, že mi podstrkovala jednu nabídku na postdoktorandskou pozici v Japonsku za druhou, načež se k její radosti třetí nabídka konečně setkala s úspěchem a já si mohl začít vybírat nový cestovní kufr vyhovující striktním limitům aerolinek.

A také začít nový život. Víím, je to až příliš často používané klišé. Přesto v mém případě vystihuje situaci bezesbýtku. Jen si to představte: musel jsem přijmout nové jméno, v němž mi ještě milí domorodci přehodili křestní s příjmením, a rázem jsem ztratil schopnosti číst, psát a počítat. Vlastně počítat ne, to mi díkybohu zůstalo! Jinak bych asi jen stěží mohl přijmout práci v institutu fyziky a chemie. Dva roky bych nikoho balamutit nedokázal, prasklo by to v prvních týdnech, a ještě bych šel zpátky domů pěšky. Takže počtářské schopnosti mi zůstaly. Zato jsem se na prvních pár dnů stal efektivně téměř němým. Ještě dnes si živě vybavuji, jak jsem si první týden chodil každé ráno do malé ústavní kavárny pro kávu a dokázal jsem ze sebe vysoukat pouhé *kóhí*, káva. Bez pozdravu a bez poprošení. Netušil jsem totiž, jak cokoli z toho japonsky vyjádřit. Jen poděkovat jsem uměl. Až později jsem

se naučil pěkně pozdravit a poprosit. Při vstupu do vozovky jsem pokaždé neomylně kontroloval, jestli něco nejede zleva, přitom po mé pravé straně už se za volantem rosil řidič, že nestihne včas dobrzdit. Kdybych ale tvrdil, že jsem se za dvě léta v japonské zemi naturalizoval, byla by to dozajista lež jak věž. Vždyť ještě týden před mým návratem zpět do Česka si na mě v obchodě na předměstí Fukuoky jedna malá holčička s vykuleným výrazem ukazovala prstíkem.

Avšak právě proto, že jsem se nestal Japoncem, mohl jsem si uchovat od japonské kultury odstup, podle mého názoru tolik potřebný k tomu, abych viděl to, co se Japoncům již dávno skrylo v lavině všemožných nařízení, pravidel, zákonů anebo jen kulturních zvyklostí. Dva roky, které jsem v Japonsku strávil, navíc byly ideální dobou k tomu, abych si stále uchoval českou mysl - kritickou a uštěpačnou.

Domnívám se, že při dlouhodobých pobytech v cizích zemích člověk prochází dvěma obdobími. To první období, které může trvat několik měsíců, je období, kdy je člověk cizí zemí okouzlen, všímá si všech jejích předností a nevidí žádné zápory. Je to prostě ráj na Zemi, kde je tráva zelenější a nebe modřejší! V tomto stavu mysli jsem se také po svém příjezdu nacházel. Vždyť v Japonsku všechno funguje, vlaky jezdí načas, na ulicích je čisto. Pomalé strážlivění však přišlo přibližně po půl roce (a je citelné i v pozdějších kapitolách), kdy jsem si začal uvědomovat rozpory: všechno sice funguje, ale proč jsou všichni tak uniformovaní (a to nejen co se týče šatstva, ale také chování), *šinkansen* sice přijede přesně

včas, ale k čemu to je, když vyjdete z nádraží a nasednete do autobusu, který vinou husté dopravy už na třetí stanici může mít patnáctiminutové zpoždění, a na ulicích japonských měst sice je čisto, ale co mám, herdek, dělat s tím plastovým obalem, se kterým už pár hodin courám po městě a nikde nemůžu najít byt jen jediný odpadkový koš?! Jinými slovy to, co funguje v jedné zemi, nemusí fungovat v zemi jiné a je vcelku naivní si myslet, navzdory tomu, že podobné myšlenky se opravdu části lidstva honí hlavou, že za neviditelnou čarou je všechna tráva zelenější a nebe modřejší. Jsem si také velmi dobře vědom toho, že Japonsko mnoha lidem, kteří jej nikdy předtím nenavštívili, doslova učarovalo, a tito lidé tak propadli domněnce, že japonská zem je zem dokonalá, sní o životě v Japonsku, a dokonce si představují, jak tam konečně najdou své štěstí. Podobné ideje jsou podle mě však předzvěstí velkého budoucího zklamání při odhalení pravé reality. Jakkoli Japonsko nechci hanit, je třeba si především uvědomit, že určitě není zemí dokonalou ani snovou, nýbrž velmi odlišnou. Nebe nebo peklo si můžeme udělat na zemi kdekoliv. Ale proto není třeba se nikam trmácet, stačí změnit myšlení.

Jak už jsem zmínil, kniha, kterou právě držíte v rukou, je ve svém prapůvodu inspirována krátkými zprávičkami, které jsem posílal ze svých zahraničních cest domů. Postupem času se z nich stávaly delší a delší zprávy a také jsem do svých e-mailových pozdravů, které postupně začaly žít svým vlastním virálním životem, zahrnoval stále více adresátů.

Před samotnou cestou do Japonska jsem si předsevzal dávat o sobě vědět v krátkých, byť nepravidelných intervalech (odtud tedy název občasník), avšak ani v nejmenším jsem nečekal, že se má vyprávění setkají s takovou oblibou, díky níž se z blikajícího displeje dostanou v podstatně rozšířené a doplněné formě na papír.

Jak píše Alan Macfarlane ve své knize *Japonsko za zrcadlem*, „Japonsko je jednostranným zrcadlem, z něhož se Japonci mohou dívat ven, do něhož se však nemohou podívat nezasvěcení. Jako by bylo světem, jemuž dokonce i ti uvnitř zrcadla mají problém porozumět.“ Nekladu si v této knize za cíl japonskému světu porozumět. Jsem si jist, že k tomu mi chybí něco vpravdě zásadního: nejsem Japonec, nenarodil jsem se v Japonsku a ani jsem tam nevyrostal. Naopak jsem celý svůj pobyt strávil jako příměs v moři japonské uniformity a podobně jako zrnko pylu dovoluje pod mikroskopem pozorovat Brownův pohyb molekul vody, i mně má japonská léta dovolila nahlédnout tam, kam bych se bez této zkušenosti nikdy nepodíval, a hlavně vidět to, co bych dříve neviděl. Doufám, že tato kniha poskytne další malé střípky do obrovské mozaiky zobrazující život na japonském souostroví ve všech jeho barvách. Třeba tak jednou porozumíme nejen Japoncům, ale konečně i sami sobě.

—

Za zrcadlo

鏡の向こうへ

Jelikož jsem si pro cestu do Japonska vybral první dubnový den, někteří z mých známých považovali moji dohodnutou pracovní pozici v Japonsku za aprílový žertík. Já však nikoliv, na letiště jsem se opravdu dostavil, a k překvapení mých žertujících známých dokonce i odletěl. Pro cestu z Prahy do Tokia jsem využil let korejských aerolinek do Soulu a poprvé jsem tak měl možnost vstoupit na korejskou půdu. Fakt, že letím s Korejci do Koreje, byl ze složení pasažérů přímo hmatatelný už při nástupu do letadla, nemluvě o tom, že hned poté, co jsem našel své sedadlo, začala se mnou o něj smlouvat skupina Korejek, aby mohly sedět pohromadě. Ustoupil jsem. Jednak jsem byl ve výrazné menšině, a hlavně jsme nehovořili společnou řečí, takže se mi kontumační prohra jevila jako jediné rozumné řešení. V průběhu letu jsem si všiml, že se téměř všichni Korejci v letadle zuli a použili letadlové přezůvky, ve kterých trávili celou cestu. Já jsem jako správný Čech přezůvky schoval do batohu s tím, že se určitě budou hodit někdy později. Vydržely mi celý první týden, než jsem na předměstí Tokia objevil *hjakuen shopu*, obchůdek, kde se všechno zboží prodává za sto jenů a ve kterém jsem si pořídil nové nazouváky. Ale nepředbíhejme.

Devítihodinový let z Prahy do Soulu následovalo čekání na korejském letišti na přípojný let do Tokia. Čekání mělo být podle plánu šestihodinové, nakonec se však vinou zpoždění letadla natáhlo na osmihodinové. Na letišti v Soulu mě zaujala zejména korejská měna *won*, se kterou jsem stejně jako se vším v Koreji přicházel do styku poprvé. Hned po výstupu z letadla se konala bezpečnostní prohlídka, nejspíš si chtěli být v Koreji naprosto jistí, že si nikdo z cestujících u sebe neponechal plastový nožik z palubního servisu. Jinak si tuto proceduru vysvětlit nedokážu, když naprosto stejné prohlídce se museli všichni cestující podrobit i v Praze během odbavení a od té chvíle se všichni pohybovali pouze v kamerami důkladně střeženém prostoru letiště a později na palubě letadla. V koridoru soulského letiště, který cestující z paluby letadla neomylně naváděl k důležitě se tvářícím pánům ve stejnokrojích, stála cedulka, že nepodrobení se prohlídce, či dokonce pouhá urážka kteréhokoliv z dotyčných vašnostů se penalizují pokutou ve výši deseti milionů *wonů*. V tu chvíli, jelikož jsem nic o korejské měně nevěděl, jsem myslel, že deset milionů *wonů* je suma, kterou člověk splácí do konce života. Když jsem se později dovtípil, jaký je směnný kurz *wonu* k ostatním světovým měnám, a že to tedy až tak závažná suma není, zalitoval jsem, že jsem při té bezpečnostní kontrole nepověděl dotyčnému pracovníkovi ostrahy, který si asi minutu důkladně a ze všech stran prohlížel můj svazek klíčů, že toto povolání opravdu nemůže vykonávat kdekdo. Za ty peníze by to snad i stálo. Nicméně plastový příbor u mě nalezen nebyl, a tak jsem byl do Koreje vpuštěn.

S korejskými *wony* jsem se pak setkal ještě jednou, při krátké konferenci v Pusanu, které jsem se účastnil. Když jsem před odchodem z hotelu na recepci platil, pohledná slečna za pultíkem přede mě položila účet na tři čtvrtě milionu *wonů*. Částka s tolika nulami mě na první pohled vyděsila, až na druhý pohled jsem zjistil, že k tomu není důvod, a když se mi ulevilo, dovolil jsem si při předávání mnoha papírových bankovek recepční maličko zažertovat a prohodil jsem, že v Koreji musí být milionář každý. Ovšem svému vtipu jsem se smál sám, mladá recepční po mně jen ostře střílila pohledem. Holt když je milionář každý, už to nic neznamená.

V Tokiu jsem se ocitl tři hodiny před nedělní půlnocí. Pokud bych měl být přesnější, nepřistál jsem na letišti Haneda, které se opravdu nachází v Tokiu, nýbrž na druhém ze dvou velkých tokijských letišť v Naritě. Toto letiště, tak jako stejnojmenná obec, se však vůbec nenachází v Tokiu, ale v sousední prefektuře Čiba a je od Tokia vzdáleno několik desítek kilometrů. Pokud tedy, tak jako já tenkrát, nepřistáváte za tmy, namísto pohledu na nekonečné moře šedých tokijských výškových budov se vám otevře výhled na rovinu posetou maličkými rýžovými políčky. Při své první návštěvě Japonska jsem se proto domníval, že Narita musí být jenom letiště uprostřed ničeho obklopené mnoha zemědělci, kteří jsou nuceni pracovat na svých políčkách za ohlušujícího rámusu přistávajících letadel. Až napodruhé jsem poznal, jak jsem se mýlil, a to když jsem nemohl sehnat ubytování v Tokiu, a před odletem jsem tak byl nucen nocovat v Naritě. A byla to dobrá volba hned ze dvou důvodů.

Tím prvním se stala vzpomínka, i dnes stále čerstvá, na nehezký hotel s velmi malými pokojíčky v tokijské části Ueno, kde jsem trávil poslední noc své první návštěvy Japonska. Po celou noc jsem nebyl schopen zamhouřit oka, neb jsem poslouchal zvuky kapající vody ozývající se kdovíodkud. Když jsem po rozednění vstal, překvapilo mě, že celý pokoj byl ještě zahalen rouškou tmy, a to i přesto, že závěsy byly odtažené. Záhy se však vše vysvětlilo. Když jsem otevřel okno s mléčnými skly, všiml jsem si, že přístupu světla zamezuje vedlejší budova, která byla tak blízoučko, že jsem si na ni mohl s trochou akrobacie i sáhnout!

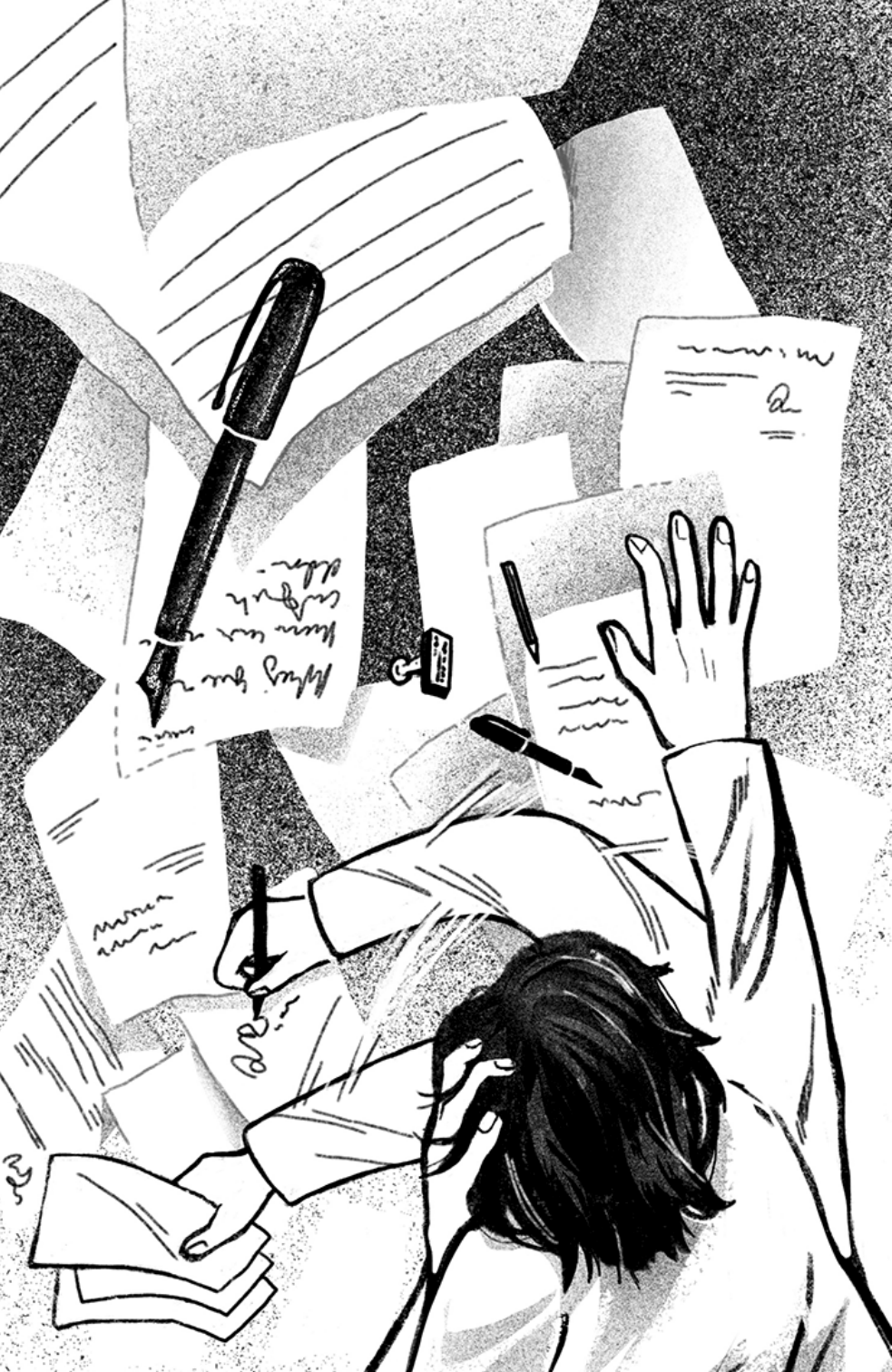
Druhým důvodem, proč považuji nocování v Naritě za dobrou volbu, je nádherný chrámový komplex Narita-san nacházející se v samém srdci obce. Poprvé jsem na něj narazil úplnou náhodou, když jsem se procházel úzkými uličkami, abych se před dlouhým sezením v letadle trochu protáhl. Od té chvíle vždy, když mám nějakou chvilku před odletem z letiště v Naritě navíc, vystupuji z vlaku spojujícího Tokio s letištěm dvě stanice před konečnou, abych si mohl znovu projít tento nádherný chrám.

Cesta vlakem z letiště v Naritě do institutu Riken v rozlohou malém, zato však hustě obydleném městečku Wakó, kde jsem měl pracovat první rok svého pobytu v Japonsku, trvala kolem dvou hodin včetně dvou přestupů. Z prefektury Čiba jsem přitom přejel značnou část Tokia, abych se dostal až do prefektury Saitama. Co mě při tomto pozdně nočním cestování hodně zaujalo, byla skutečnost, že ani před půlnocí

vlakly v Tokiu nepřestávají jezdit v relativně krátkých časových intervalech a lidí v obou stanicích, kde jsem přestupoval, je přibližně tolik jako v Praze ve špičce. To jsem tehdy ještě nevěděl, že o pár měsíců později si vyzkouším i tokijskou špičku, a to pěkně na vlastní kůži.

Ještě před opuštěním letiště mi při imigrační kontrole, poté co jsem jim poskytl otisky prstů a nastavil tvář objektivu jejich fotoaparátu, aby si mě mohli vyfotit, dali nově vyplněnou kartu rezidenta, *zairjú kádo*. Tato kartička slouží po celou dobu pobytu v Japonsku k identifikaci v podstatě jako u nás občanka a obsahuje všechny důležité údaje, včetně aktuálního místa pobytu. To znamená, že do čtrnácti dnů po obdržení nové karty rezidenta je třeba se nahlásit na městském úřadě v dané obci a nechat si na zadní stranu kartičky natisknout aktuální adresu. Podobně je třeba se při stěhování z jednoho města do jiného nejdříve odhlásit v původní lokalitě a do čtrnácti dnů od přestěhování se znovu přihlásit na městském úřadě v novém městě. Povinností cizince je mít *zairjú kádo* stále u sebe, a pokud je přistižen bez ní, hrozí mu vcelku vysoké tresty: pokuta až do výše dvou set tisíc jenů anebo až jeden rok ve vězení.

Tím už se dostávám k dalšímu oblíbenému tématu Japonců, kterým je zcela evidentně byrokracie. Na co máme v Česku jeden papír, na to má Japonec papírů deset. Už více než čtvrt roku před odletem do Japonska jsem začal vyplňovat první úřední dokumenty, se sekretářkou oddělení jsem si během této doby vyměnil několik desítek e-mailů, a některé

dokumenty dokonce nebylo možné doručit elektronicky, ale bylo potřeba jim zaslat originál poštou. Byrokratická bouře vyvrcholila první týden mého pobytu zde, kdy jsem několik dní strávil cele nad úředními dokumenty.

S návštěvou místních úřadů mi naštěstí pomáhala jedna ze sekretářek, sám bych v prvních dnech svého pobytu nevyřídil nic, akorát bych se na všechny ty úředníky mohl usmívat, jelikož angličtina tu nevládne. A to i přesto, že město Wakó je v podstatě předměstím hlavního města Tokia. Rozhodně tedy nepotvrzuji výrok Aloise Svojsíka, který Japonsko navštívil před zhruba sty lety a který ve své knize *Japonsko a jeho lid* poznamenává, že „přijdeme-li do Jokohamy či Tokia, a oslovíme-li slušně oděného Japonce anglicky, jest pravdě podobno, že nám anglicky odpoví“. Milý Aloisi, já se domnívám, že to jest pravdě nepodobno. Ale třeba jsem jen z těch mnoha milionů Japonců celou dobu narážel pouze na ty, kterým anglická slůvka nešla přes jazyk.

Nicméně na úřadech se všechny dokumenty samozřejmě vyplňují v domovském jazyce, a tak i mé jméno bylo potřeba pro tyto účely pojaponsřit. Pokud člověk umí japonsky, může si své jméno pojaponsřit sám. Pokud ale člověk japonsky neumí, tedy tak jako já zkraje svého pobytu, není třeba zoufat. Máte-li po ruce Japonce nebo Japonku, což jsem měl, jelikož mě doprovázela asistentka Misako-san, je postup vskutku jednoduchý. Několikrát pečlivě vyslovíte své jméno, Japonec napíná uši a dumá, po nějaké chvilce se přikloní k papíru a zaznamená to, co naposlouchal, ve znacích *katakana*. Z toho plyne, že není vůbec důležité, jak se vaše jméno zapisuje

v latině, ale jak zní, když se vysloví. Také přepis do *katakany* vůbec není unikátní – například mé příjmení zapisovali různí Japonci různě. Zajímavé je to, že Japonci nevysloví, a tím pádem ani v *katakaně* nezapišou dvě souhlásky za sebou, nýbrž mezi ně vždy vkládají samohlásku. Aby na konci slova vyslovili souhlásku, musí přidat další samohlásku a nerozlišují písmena *l* a *r*. Stejně tak je pro ně problematické rozlišovat *b* a *v*.

Katakana je jednou ze tří sad znaků, které Japonci používají, alespoň mně se jeví jako sada nejjednodušší a používá se k zápisu slov přejatých z cizích jazyků, což v dnešní době znamená zejména z angličtiny. Všechny tyto nově nabyté znalosti mě donutily si v polovině prvního týdne znaky *katakany* vytisknout a jejich luštěním si zkracovat dlouhé chvíle. Vzhledem k tomu, že do japonštiny, stejně jako i do češtiny, v posledních letech proudí spousta výrazů z angličtiny, studiem samotné *katakany* lze velmi rychle rozeznat alespoň klíčová slova mnoha různých sdělení. Například v obchodech může člověku *katakana* pomoci rozeznat, co vlastně drží v ruce. Spěchat není třeba, času na čtení bývá v obchodech víc než dost. Tak pěkně po jednotlivých znacích: *Jo. Ku.* Ne ne, tady jsou nahoře takové dvě malé čárky, tohle bude *gu*. Takže mám *jo* a *gu*. Teď ty další znaky. Co je tohle? *Ra, re,* nebo *ru*? Ten poslední znak je ale určitě *to*, ten jsem viděl už víckrát. Zkusím si to dát dohromady a ten prapodivný znak, který neumím rozluštit, mi do toho určitě zapadne. Takže *jo-gu-ra-to, jo-gu-re-to* anebo *jo-gu-ru-to*? Ta třetí varianta mi

zní nějak povědomě. *Jo-gu-ru-to*? To je jogurt? Já jsem našel jogurt! Doma bych z toho takovou radost určitě neměl.

Nebyla to ovšem pouze *katakana*, co mi ozvlášťňovalo první nákupy v Japonsku. Podíval jsem se také nad tím, že v některých obchodech platím přesně tolik, kolik je na regálu u daného produktu uvedeno, ale v jiných obchodech platím vždy o něco víc. Nedalo mi to a jeden večer jsem si jednodu- chou trojčlenkou spočítal, že rozdíl, o kolik platím navíc, činí přesně osm procent. Ale proč osm procent? To je nějaká speciální přírážka za služby anebo spropitné pro pokladní? Ani jedno! V Japonsku během mého pobytu činila daň z přidané hodnoty osm procent (dnes je to již deset procent). V jedněch obchodech uváděli ceny s DPH, v jiných bez. Tak proto ten rozdíl. A proto například ve stojenovém obchůdku, *hjuakuen shopu*, kde se dá sehnat naprosto všechno od přezůvek přes sklenice a keramiku, houbičky na nádobí až po odrazky na kolo, nic nestojí přesně sto jenů. Minimální cena tamního zboží je 108 jenů, nehledě pak na další artikly, které se pro- dávají bez DPH za 120 či třeba 150 jenů. Stojenový obchod tak dokonale klame svým jménem.

Velmi zajímavá situace, co se týče mé absolutní neznalosti japonštiny v začátcích pobytu, nastala při návštěvě banky. Pro otevření bankovního účtu bylo nezbytně nutné, abych daný dokument vyplnil vlastnoručně, jak jinak než v japon- štině. Abych to tedy uvedl na pravou míru, samozřejmě jsem do banky nešel sám, vždyť bych byl schopný sotva pozdravit. I tady mi pomáhala ochotná asistentka Misako-san. Avšak